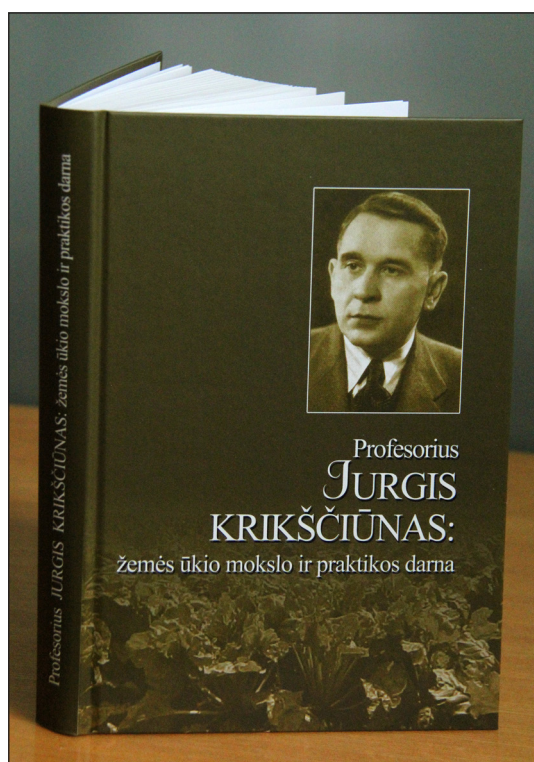

Kronika • Chronicle

Monografija, praturtinusi Lietuvos žemės ūkio raidą

Monografijos „Profesorius Jurgis Krikščiūnas: žemės ūkio mokslo ir praktikos darna“ (Kaunas, 2013. 306 p.) sudarytojai ir autoriai – Lietuvos mokslų akademijos nariai, profesoriai habil. daktarai Algirdas Juozas MOTUZAS ir Mindaugas STRUKČINSKAS

Virginijos Valuckienės nuotr.

Monografija – tai faktologinis mokslo istorijos leidinys, pagrįstas plačios apimties archyvine medžiaga, istoriniais šaltiniais, mokslinėmis publikacijomis, periodinių straipsnių analize. Knygos apimtis – 306 p.

Skaitant šią knygą suvoki, kiek po negailestinga istorijos uždanga slėpėsi ir dar šiandien slepiasi iškilų mūsų valstybės asmenybių, apie kurias mes ir ateinančios kartos privalome žinoti. Beje, apie profesorių Jurgį Krikščiūną (1894–1947) labai mažai esame girdėję. Jis žymus agronomas ekonomistas, mokslų daktaras (1924), mokslo organizatorius, bandymų stočių tinklo kūrėjas, dviejų vyriausybių

tarpukario Lietuvoje žemės ūkio ministras (1926 ir 1939), vienas iš Žemės ūkio rūmų steigėjų, žurnalo „Žemės ūkis“ steigėjas ir ilgametis redaktorius, Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje profesorius, kooperacinių organizacijų vadovas, daugelio knygų ir įvairių straipsnių autorius. Jo nuopelnai tarpukario Lietuvos ūkiui, mokslui ir kultūrai yra didžiuliai.

J. Krikščiūnas 1944 m. pasitraukė į Vokietiją ir profesoriavo Baltijos universitete Hamburge. Kaip pažymi monografijos sudarytojai, J. Krikščiūno darbai išsiskyrė mokslinės ir praktinės veiklos darina. Visas jo gyvenimas buvo pasišventimo tarnauti Lietuvai pavyzdys.

Pristatyti Lietuvos žmonėms unikalią ir nusipelnusią savo šaliai J. Krikščiūno asmenybę buvo taip pat labai nusipelnusių agronomijos mokslui ir žemės ūkiui iškilų profesorių Antano Stancevičiaus ir Mindaugo Strukčinsko idėja bei siekis. Šią jų svajonę labai profesionaliai įgyvendino prof. Algirdas Juozas Motuzas, kuris jau buvo parengęs apie žymius Žemės ūkio akademijos profesorius 7 monografijas: „Profesorius Viktoras Ruokis“ (su V. Danilevičiumi), 1982. 142 p.; „Profesorius Vincas Vilkaitis“, 1991. 127 p.; „Profesorius Juozas Tonkūnas“, 1993. 262 p.; „Profesorius Petras Vasinauskas“, 1998. 262 p.; „Profesorius Bronius Bagingas“, 2003. 259 p.; „Profesorius Antanas Stancevičius: apie gyvenimą, žmones ir save“, 2010. 459 p.; „Agronomijos mokslų raida Lietuvoje ir jos kūrėjai“, 1997. 191 p. Ši patirtis monografijos sudarytojams leido suburti kompetentingus autorius, sukaupti ir išstudijuoti gausią archyvinę ir kitokią medžiagą. Prof. A. J. Motuzo iniciatyva tarp autorių ir Lietuvos mokslų akademijos užsienio narys, Hallės universiteto (Vokietija) profesorius Vinfrydas Drochneris (Winfried Drochner). Todėl

ir ši monografija yra labai turininga, profesionali, alsuoja to laikmečio dvasia, kartu susieta ir su dabartimi.

Sudarytojai monografijos įvade „Žodis skaitytojui“ teigia: *Norėdami atskleisti Jurgio Krikščiūno gyvenimą ir įvertinti jo darbus, ketverius metus dirbome nustatinėdami tradicinius ryšius tarp žinių jo ir apie jį Lietuvoje paskelbtose publikacijose bei atsiminimuose, stengėmės tai papildyti mokslo publikacijomis, paskelbtomis Vakaruose, ir sąmoningai darėme tai, ko sovietmečiu nebuvo įmanoma daryti* (Monografija... P. 7).

Knygą recenzavo: prof. habil. dr. Steponas Čiurberkis (KU, LAMMC Vėžaičių filialas); doc. dr. Nijolė Špokienė (ASU). Leidėjai: Aleksandro Stulginskio universitetas (ASU); Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmai (ŽŪR); Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras (LAMMC); Lietuvos mokslų akademijos Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius (LMA ŽŪMMS).

Knygą sudaro įvadas „Žodis skaitytojui“ ir 7 skyriai, kuriuose A. J. Motuzas ir kiti autoriai aprašo J. Krikščiūno gyvenimo kelią nuo gimimo iki veiklos pabaigos. Straipsniai parengti išanalizavus per 350 įvairių archyvinų dokumentų ir literatūros šaltinių, publikuotų Lietuvos ir užsienio spaudoje.

Labai teigiamai reikia vertinti prof. A. J. Motuzo parašytus straipsnius pirmiesiems skyriams „**Profesoriaus Jurgio Krikščiūno svarbiausi gyvenimo etapai ir momentai**“ ir „**Jaunystė, studijų pradžia, šeima**“. Šiems skyriams parengti autorius išanalizavo 65 literatūros šaltinius, kurie apima 1911–2008 m. laikotarpį, straipsniai iliustruoti 13 fotografijų. Svarbiausi gyvenimo bei kūrybinės veiklos etapai ir momentai pateikti gana glaustai. Monografijos autorius, nuosekliai išstudijavęs sukaupią informaciją, detalai, nurodydamas datas, pateikia visą J. Krikščiūno sudėtingą ir turiningą gyvenimo bei veiklos kelią.

Prof. A. J. Motuzo literatūriniai gebėjimai ir profesionalus istorijos suvokimas leido labai sumaniai, šiltai ir vaizdžiai parodyti prof. J. Krikščiūno gimtinę dabartinio Prienų rajono Ašmintos kaime, atskleisti ano meto Lietuvos kaimo problemas, kasdienybę: *Dar 1886 metais Ašmintos kaimas buvo išdalintas į 8 viensėdžius, turėjusius po 56 margus, arba 40 hektarų, žemės. Ilgainiui ūkiai smulkėjo, jų daugėjo, nes žemę dalinosi tėvų įpėdiniai. Tik Krikščiūnų ūkis liko neišdalintas, jo žemės*

netgi padaugėjo. Jo sodyba buvo šlaite. Nuo jo į šiaurę driekėsi Ošvenčios slėnis, per platų Nemuno klonį rytuose mėlynavo Užuguosčio aukštumos, o pietuose matėsi garsusis Prienų šilas. Čia gimė ir augo Jurgis Krikščiūnas (Monografija... P. 18).

Ypač šiltai ir išsamiai parašyti straipsniai apie iškilią ir gražią Krikščiūnų giminę, profesoriaus Jurgio tėvus, seseris ir brolius. Prof. A. J. Motuzas, pasitelkdamas literatūros šaltinius ir savo nuostatas, parodo, kad Krikščiūnų šeima buvo darbščių, labai šviesių, Lietuvą mylinčių tikrų lietuvių šeima. Jie labai jautriai išgyveno tėvynės istorijos vingius ir negandas.

Prof. A. J. Motuzas taip baigia straipsnį apie Krikščiūnų giminę: *Taigi ūkininkų Agnės ir Mato Krikščiūnų namuose užaugo būrelis Lietuvos patriotų, švietėjų, tautinės savimonės skleidėjų, nepriitarusių jokiems okupaciniams režimams ir jiems pasipriešinusių su ginklu rankose. Siekę išsaugoti šalies nepriklausomybę, vieni kankinosi ar mirė prievarta nutremti į Sibirą, kiti pasirinko savotišką tremtinio dalią Vakaruose, bet Tėvynės ir lietuviybės nepamiršo* (Monografija... P. 29).

Monografijoje daug vietos skiriama J. Krikščiūno mokymosi laikotarpiui Marijampolėje ir agronomijos studijoms Petrograde. Ypač išsamiai aprašytas studijų laikotarpis, apžvelgiama to meto politinė situacija Lietuvoje ir Rusijoje. J. Krikščiūnas aktyviai dalyvavo įvairioje studentų veikloje. Apie tai A. J. Motuzas rašo: *J. Krikščiūnas įstojo į 1912 m. slapta susikūrusią ir veikusią Lietuvių studentų liaudininkų kuopą, turėjusią apie 20 narių, ir legalią bendrą Petrogrado lietuvių studentų draugiją...* (Monografija... P. 36).

Dėl susiklosčiusių politinių aplinkybių Rusijoje J. Krikščiūnas, gavęs pažymėjimą apie išklaustą agronomijos trijų kursų programą, 1918 m. grįžo į Lietuvą.

Įdomiai pateikiamas tolesnis J. Krikščiūno gyvenimo kelias pasakojimuose, susijusiuose su jo šeima: „Onos ir Jurgio Krikščiūnų šeima ir namai“, „Žmona Onutė“, „Vaikai“, „Krikščiūnų ūkis Žemaitijoje“. A. J. Motuzas, rašydamas apie šeimą, teigia: *J. Audėno nuomone, Onos ir Jurgio Krikščiūnų šeima buvo viena iš pavyzdgingiausių mūsų negausioje intelektualų bendruomenėje...* (Monografija... P. 48).

Skyrių „**Visuomeninio agronominio darbo profesorius**“ sudaro 11 temų, kurias parengė prof. A. J. Motuzas su kitais autoriais. Šiame skyriuje, panaudojus 172 literatūros šaltinius, nuosekliai

pateikta J. Krikščiūno kūrybinė, profesinė, visuomeninė, politinė ir kita veikla bei asmeninio gyvenimo momentai tarpukario Lietuvoje.

Reikia pažymėti, kad prof. A. J. Motuzas ir kiti autoriai gana išsamiai savo straipsniuose įvertino to meto Lietuvos ir užsienio politines, ekonomines ir istorines aplinkybes, kurias sieja su J. Krikščiūno veiklos galimybėmis. Tai padidina monografijos vertę, ji tampa įdomesnė šiandienos skaitytojui. Pavyzdžiui, Hallės universiteto (Vokietija), kuriame agronomijos mokslus baigė J. Krikščiūnas, prof. V. Drochneris straipsnio „Į mokslo kelį – Hallės universitete“ įvade rašo: *Mielas skaitytojau, pradėdamas aprašyti J. Krikščiūno praleistus metus Hallėje, aš pirmiausia turiu aptarti laikmetį Vokietijoje po Pirmojo pasaulinio karo* (Monografija... P. 55).

Išsamus prof. V. Drochnerio straipsnis labai gražiai papildė monografijos turinį ir išryškino K. Krikščiūno Hallės universitete agronomijos studijų ir daktaro disertacijos rengimo bei šio mokslų laipsnio įgijimo laikotarpį. Straipsnis iliustruotas autentiškais dokumentais: studento J. Krikščiūno imatrikuliacijos 1920 m. Hallės universitete, studijų aprašo ir agronomijos diplomo (1923) bei gamtos mokslų daktaro disertacijos egzamino protokolo ir diplomo (1924) faksimilėmis.

Prof. A. J. Motuzas straipsnyje „Studento išvalgos“ atskleidžia to meto ekonomines sąlygas, argumentuoja, kodėl būtina plėtoti žemės ūkio mokslą. Didelę reikšmę įgyvendinant šiuos tikslus turi J. Krikščiūno iniciatyva ir veikla pritaikant Hallės universitete įgytas žinias, pradedant mokslinius tyrimus. Ypač daug dėmesio skirta mokslinių tyrimų įstaigų kūrimui, cukrinių runkelių auginimo galimybėms Lietuvoje ir kita. A. J. Motuzas rašo: *J. Krikščiūnas puikiai žinojo, kad visuomeniniame agronominiame darbe šalia švietimo yra ir žemės ūkio tyrimai. Tai labai sudėtingas darbas, kurį kvalifikuotai atlikti pajėgios tik specialios vyriausybės, savivaldos ar ūkininkų organizacijų įsteigtos įstaigos – bandymų laukai ar bandymų stotys* (Monografija... P. 66).

A. J. Motuzo ir V. Leščauskaitės straipsnyje „Tarp Žemės ūkio rūmų steigėjų“ daug vietos skiriama Žemės ūkio rūmų steigimo istorijai, tai yra to meto šalies ekonominėms sąlygoms ir žemės ūkio spartesnės pažangos galimybių paieškai. Teigiamai reikia vertinti monografijos autorių gebėjimą suvokti sudėtingą situaciją ir tiksliai įvertinti

J. Krikščiūno plačiašakę veiklą, jos reikšmę sprendžiant sudėtingus valstybei klausimus. Tai parodo ir šie teiginiai, nusakantys J. Krikščiūno ilgametę veiklą Žemės ūkio rūmuose: *Apibendrinant galima pasakyti, kad prof. J. Krikščiūnas buvo entuziastingas Žemės ūkio rūmų šalininkas sprendžiant profesinius ūkininkų reikalus... Teorinis išsilavinimas, praktinis patyrimas ir užimamos pareigos darė jį vienu ryškiausių Rūmų darbuotojų... Žemės ūkio rūmai su profesinėmis ūkininkų organizacijomis buvo epochos įvykis Lietuvos pirmosios nepriklausomybės laikotarpiu, o prof. dr. J. Krikščiūnas per 13 veiklos metų – iškili figūra šioje organizacijoje* (Monografija... P. 84).

Apie Lietuvos žemės ūkio mokslo institucijas, tarp jų ir bandymų stotis, yra nemažai parašyta, tačiau šioje monografijoje publikuojamas prof. A. Stancevičiaus ir prof. A. J. Motuzo straipsnis „Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaigos organizatorius ir vadovas“ per J. Krikščiūno asmenybę papildo turimas žinias apie Lietuvos žemės ūkio mokslo raidą. Ypač praplečia suvokimą apie Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaigą ir jos reikšmę agronomijai bei žemės ūkio pažangai Lietuvos ūkininkų ūkiuose. Tai patvirtina straipsnį apibendrinę autoriai: *Prof. dr. J. Krikščiūnui vadovaujant, Lietuvos žemės ūkio tyrimo įstaiga išugdė gausų būrį žemės ūkio tyrėjų, kurie vėliau, jau antrosios sovietinės okupacijos metais, įsteigtose mokslo ir studijų institucijose sugebėjo dirbti taip, kad jos buvo pirmaujančios visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje* (Monografija... P. 100).

A. J. Motuzo straipsnis „Du kartus žemės ūkio ministras“ susideda iš dviejų dalių „Jauniausias ministras Vyriausybėje“ (1926) ir „Antrąkart Vyriausybėje“ (1939). Tiek XIII, tiek ir XX Lietuvos vyriausybės dirbo trumpai. Tai lėmė sudėtinga to meto šalies politinė situacija. Autorius, remdamasis gausiais literatūros šaltiniais ir įvairiais dokumentais (43), išsamiai ir profesionaliai aprašė žemės ūkio ministro J. Krikščiūno veiklą, pastangas ir galimybes sudėtingo laikotarpio sąlygomis.

J. Krikščiūno gyvenime svarbią vietą užėmė pedagoginė veikla, kurią jis, įgijęs agronomo specialybę Hallės universitete, pradėjo dėstytoju Mokytojų seminarijoje Šiauliuose. Apginta daktaro disertacija Hallės universitete atvėrė kelią moksliniam ir pedagoginiam darbui Žemės ūkio akademijoje Dotnuvoje.

Straipsnio „Žemės ūkio akademijos Dotnuvoje profesorius“ autoriai profesorai A. J. Motuzas ir

M. Strukčinskas daugeliu aspektų parodo profesoriaus J. Krikščiūno neeilinius gebėjimus, jo intelektą ir profesinį pasirengimą dirbti pedagoginį, mokslinį, leidybinį darbą, rūpintis mokslo žinių sklaida. Autoriai, pasiremdami B. Povilaičiu, taip apibūdina J. Krikščiūno pedagoginę veiklą: *Nors dr. J. Krikščiūno profesoriaus pareigos nebuvo pagrindinės, jis daug nusipelnė plėtodamas žemės ūkį ir mokslą, ugdydamas kvalifikuotus agronomus Lietuvoje iki Antrojo pasaulinio karo* (Monografija... P. 138).

J. Krikščiūno veikla buvo glaudžiai susijusi su Nepriklausomos Lietuvos kooperacija. Straipsnio „Kooperatyvų sąjungose“ autorius prof. J. Ramanauskas, išnagrinėjęs tarpukario metų įvairias publikacijas (24), susijusias su kooperacija ir J. Krikščiūno darbais, teigia, kad profesorius buvo vienas žymiausių Lietuvos žemės ūkio kooperacijos sąjūdžio veikėjų.

Prof. J. Ramanauskas ieško sąsajų tarp anų laikų ir šių dienų kooperatyvų steigimosi ir veiklos. Remdamasis tarpukario Lietuvos kooperatinio sąjūdžio analize, daro išvadas ir pateikia siūlymus šių dienų kooperatyvų steigėjams ir kooperatinio sąjūdžio strategams.

Prof. A. J. Motuzo ir dr. A. Malinausko straipsnyje „Lietuvos agronomų sąjungos pirmininkas“ pateiktą 20 literatūros šaltinių ir 7 to laikmečio fonotruotaukų analizę liudija J. Krikščiūno svarų indėlį į Lietuvos agronomų sąjungos veiklą, apskritai nuopelnus agronomijos pasiekimams ir jų įtaką Lietuvos žemės ūkio pažangai. Labai teigiamai reikia vertinti šio straipsnio autorių siekį J. Krikščiūno veiklą, kaip pavyzdį, susieti su dabartimi: *Belieka pritarti girdėtai to laiko amžininkų nuomonei, kad, prof. dr. J. Krikščiūnui vadovaujant, Lietuvos agronomų sąjunga buvo bene populiariausia visuomeninė profesinė organizacija Lietuvoje. Galima pridurti, kad tuometinė jos veikla yra pavyzdys nūdienės organizacijos nariams ir vadovams* (Monografija... P. 161).

Prof. J. Krikščiūno veikloje svarbią vietą užima spauda ir leidybinis darbas. J. Baltrukėnaitė straipsnyje „Žemės ūkio“ žurnalo redaktorius“ pateikia šio leidinio raidą (nuo įsteigimo 1925 m.; J. Krikščiūno redagavimo pradžios 1927 m.; iki paskutinio J. Krikščiūno redaguoto numerio 1939 m. (Nr. 1)), jo nenuginčijamą indėlį ir pagalbą Lietuvos ūkininkams. Autorė taip apibendrina J. Krikščiūno, kaip straipsnių autoriaus ir redaktoriaus,

veiklą: *Tiek straipsniuose, tiek redaktoriaus darbe J. Krikščiūnas atsiskleidžia kaip kompetentingas, visapusiškai išsilavinęs, puikiai suprantantis ekonomikos subtilybes ir gebantis prognozuoti specialistas. Nėra jo darbuose nei Beverčio moralizavimo ar tuščiažodžiavimo, net ir ragindamas ūkininkus atsakingai žiūrėti į savo veiklą, jis išlieka dalykiškas ir kiekvieną savo teiginį pagrindžia argumentais* (Monografija... P. 167).

Skyriuje „**Priverstinė emigracija į Vokietiją**“ spausdinamas prof. J. Krikščiūno sūnaus Gyčio Krikščiūno straipsnis „Kelionė į Švediją“, kuriame aprašytas profesoriaus bandymas 1944 m. išplaukti į Švediją. Deja, kelionė nepavyko, vėliau visa šeima emigravo į Vokietiją. Šį sudėtingą laikotarpį, išanalizavęs 20 literatūros šaltinių, plačiai nušviečia prof. A. J. Motuzas straipsnyje „Baltijos universiteto Hamburge profesorius“. Autorius ir šia remiasi istorija, aprašo politinę situaciją ir aplinkybes, profesorius parodomas kaip stipri ir iniciatyvi asmenybė, greitai įsijungiantis į visuomeninę ir pedagoginę veiklą.

Reikėtų pažymėti, kad prof. A. J. Motuzas šiame straipsnyje atkreipė dėmesį į emigranto prof. J. Krikščiūno susirūpinimą pokarine Lietuvos ateitimi. Jis paskelbė straipsnių seriją (7) „Lietuvos atkūrimo problemos“, kur rašė: *Lietuvos atkūrimas po karų ir okupacijų – didelis ir komplikotas uždavinys. Jau dabar metas pradėti aiškinti susijusius su juo klausimus, kad jam pasiroštume...* (Monografija... P. 182).

Monografijos skyriuje „**Profesoriaus J. Krikščiūno palikimas**“ publikuojami 5 straipsniai, kuriuose aptariamas palyginti trumpai gyvenusio (53 metus) prof. J. Krikščiūno išskirtinai turtingas intelektualinis palikimas. Jis straipsnius skelbė įvairios tematikos leidiniuose, bibliografijos sąrašė puikuoja per 60 knygų ir brošiūrų, daugiau kaip 840 straipsnių. Profesorius rengė rekomendacijas ūkininkams, rašė mokslinius ir mokslo populiarinimo straipsnius, kelionių apybraižas, Lietuvos ir užsienio ekonomikos apžvalgas bei prognozes...

Mokslo tiriamuoju atžvilgiu labai vertingas prof. A. J. Motuzo parengtas šio skyriaus straipsnis „Profesoriaus J. Krikščiūno atminimas ir jo spaudinių mokslometrijos analizė“. Kaip teigia pats autorius: *Šioje monografijoje profesoriaus J. Krikščiūno gyvenimas, mokslinė, pedagoginė ir visuomeninė veikla nuosekliai nagrinėjama pirmą kartą* (Monografija... P. 186). Jis išanalizavo 31 literatūros

šaltinį, tarp kurių ir enciklopediniai leidiniai. Iliustruota prof. A. J. Motuzo parengtais, susijusiais su publikacijomis, 5 paveikslais-grafikais.

Prof. A. J. Motuzas taip užbaigia šį turinimą straipsnį: *Lietuvos žmonės gerbė ir tebegebia prof. J. Krikščiūną. Jo didelius darbus, iškilų ir šviesią asmenybę jie atsiminė ir įvertino 320 mūsų rastų publikacijų. Metai bėgs, bet, tikėkime, kad jį atras ir jaunosios kartos mokslininkai, kurie paminės profesoriaus indėlį į šalies žemės ūkio ir visumos pažangą, nes Lietuvoje kaupiasi vis daugiau optimizmo po neviltingos* (Monografija... P. 195).

Darniai į monografijos turinį įsikomponuoja prof. J. Čapliko straipsnis „Ūkinės literatūros leidėjas“. Autorius išnagrinėjo per 43 literatūros šaltinius ir sumaniai parodė prof. J. Krikščiūno gebėjimą gerai suvokti to meto šalies ekonomines sąlygas, ūkininkų problemas ir jų siekius pažangiai ūkininkauti.

Prof. J. Čapliko nuomone, prof. J. Krikščiūno publikuotų straipsnių tematika ūkinėje literatūroje tokia įvairi, kad iki šiol Lietuvoje niekas neprilygsta.

Prof. J. Čaplikas išskiria šias temas: *agrotechnikos naujovių propagavimas; naujų prekių ir pašarinių augalų auginimo propagavimas; geros ūkininkavimo praktikos pavyzdžių sklaida; smulkaus ūkio pranašumų populiarinimas; kooperatinės veiklos populiarinimas ir aktualūs kooperatyvų klausimai; žemės ūkio ir maisto produktų rinkos; Lietuvos ir kai kurių kitų šalių žemės ūkio raidos analizės* (Monografija... P. 199–205).

Be to, J. Čaplikas, išnagrinėjęs J. Krikščiūno paskelbtas Lietuvos žemės ūkio raidos publikacijas, išskiria šiuos aspektus: *tyrimų sistematiškumas; istorinis kontekstas; pasaulinis kontekstas; išmanus statistikos vartojimas; išskirtinis dėmesys žemės ūkio organizacijoms; sąsajos su konkrečia ūkininkavimo praktika...* (Monografija... P. 205–207).

Autorius, išstudijavęs prof. J. Krikščiūno gausų publikacijų palikimą, straipsnį baigia sąsaja su dabartimi: *Tai gražus pavyzdys ir šių laikų mokslininkams. Turime siekti, kad mokslu grįsta tiesa, nauji metodai ir techniniai sprendimai nepaskęstų cituojamų straipsnių liūne, bet būtų naudingi savo kraštui ir jo žmonėms* (Monografija... P. 207).

Monografiją papildė prof. V. Manelio straipsnis „Profesinio Lietuvos ūkininkų organizavimo problemų ryškintojas“ (sutrumpintas skelbtas „Naujienose“ 1975 m. birželio 30 – liepos 3 ir liepos 21 – rugpjūčio 7 d.). Taip pat ir J. Audėno straipsnis „Partinis tolerantiškumas“, kuris parengtas pagal išlikusią sutrumpinto rankraščio, rašyto XX a. 7 deš. JAV, kopiją ir publikaciją „Politiniame darbe“, paskelbtą „Naujienose“ 1975 m. liepos 12, 14, 15 d.

Neabejoju, kad monografijos sudarytojų sumanymas publikuoti šiuos straipsnius buvo prasmingas, nes jie praplėtė žinias apie nepaprastą ir genialią J. Krikščiūno asmenybę, jo gyvenimo ir veiklos laikmetį.

Didelis ir sudėtingas darbas teko monografijos sudarytojams rengiant skyrių „**Jurgio Krikščiūno leidiniai**“. Bibliografiniame sąrašė chronologiškai (pagal metus) pateikiami leidiniai: 61 knyga ir brošiūra (pradedant 1917 m. ir baigiant 1946 m.); 842 straipsniai – moksliniai, mokslo populiarinimo, politiniai ir kita tematika (pradedant 1914 m. ir baigiant 2004 m.).

Taip pat išsamiai parengtas skyrius „**Literatūra apie profesorius J. Krikščiūną ir jo darbus**“. Monografijos sudarytojams pavyko sukaupti pluoštą įvairių publikacijų, susijusių su atsiliepimais apie J. Krikščiūno įvairius darbus bei jo veiklą, pradedant 1917 m. ir vertinant jo palikimą iki šių dienų – 2012 m.

Monografija „Profesorius Jurgis Krikščiūnas: žemės ūkio mokslo ir praktikos darba“ yra prof. A. J. Motuzo aštuntoji knyga apie žymius agronomus mokslininkus. Ši monografija – labai vertingas mokslinis leidinys, praturtinęs agronomijos mokslo ir žemės ūkio raidos žinias Lietuvoje.

Teigiamai reikia vertinti prof. A. J. Motuzo ir kitų autorių straipsnius, kuriuose prof. J. Krikščiūno asmenybė glaudžiai siejama su tarpukario Lietuvos ekonominėmis, politinėmis sąlygomis ir svarbiausiomis to meto žemės ūkio problemomis (siekiant pažangos) bei jų sprendimo būdais.

Manau, kad ši monografija bus naudinga žemės ūkio srities mokslo darbuotojams, studentams ir visiems, besidomintiems žemės ūkiu ir jo istorija.

Prof. Veronika VASILIAUSKIENĖ
LMA narė emeritė